

N:o 10.

Af Grefve Posse: Om rust- och rotehållets sättande på vakans och vakansafgiftens successiva afskrifning.

Indelningsverket är, som bekant, hos en stor del personer föremål för en särskild s. k. veneration i så måtto, att det anses för en inrättning, vid hvilken man under inga omständigheter får röra.

För egen del har jag alltid funnit denna uppfattning af indelningsverket obegriplig och vittnande om bra ringa kunskap i vår svenska historia, af hvilken man lätteligen kan lära att vår militära storhet gick i qvaf, om icke samtidigt med indelningsverkets införande, så åtminstone samtidigt med de tider, under hvilka konsekvenserna af indelningsverket hunnit fullt utbilda sig. Det är visserligen sannt att Carl XII:s lysande ynglingabedrifter utfördes under indelningsverkets auspicier i dess början, men det är lika obestriddigt att den svenska militära storheten redan straxt derefter vid Pultava gick ned i en natt, ur hvilken dagningen ännu ej frambrutit; ty under mer än ett och ett halft sekel, som sedan dess förflutit, har ingenting inträffat, som i ringaste mån gifvit något stöd för dem, som påstå att indelningsverket i militäriskt hänseende skall vara en så utmärkt inrättning, och de praktiska resultatena måtte väl vara den bästa proberstenen för en samhällsinrättnings mer eller mindre duglighet, synnerligast när den förefunnits under sekler. När det nu visat sig att vårt land, innan indelningsverket infördes, varit en inför hela Europa i militäriskt hänseende framstående stat, men efter dess införande nedsjunkit till en obetydlighet, så lär man väl ej behöfva ur synpunkten af militäriskt pietet hålla på en inrättning, hvilken på vår hufvudnäring, jordbruket, utöfvar ett så olidligt tryck.

Institutionen är emellertid alltför länge rotfästad i våra samhällsförhållanden för att man icke skulle tillvägagå med mycken varsamhet, då man upphäfver densamma. — Om nemligen indelningsverket äfven visat sig olämpligt i militäriskt hänseende, så kan det dock under fredliga tider hafva fördelar, från hvilka ej alltför hastigt bör afstås.

Det torde derföre vara skäl att tills vidare endast fästa sig vid den delen af indelningsverket, som afser anskaffandet och underhåll af manskap och hästar, d. v. s. det Svenska jorden utan afseende å andra skatter åliggande rustnings- och roteringsbesväret eller det s. k. *knektehållet*.

Det är bekant att det gifves tvänne hvarandra diametralt olika åsigter rörande tillkomsten af detta den svenska jordens åliggande. Den ena åsigten påstår att

en dylik skyldighet sedan urminnes tid vidlådit jorden och att knekتهållets införande under Carl XI endast var ett sättande i system af en pålaga, som i sekler redan ålegat jorden, och den andra åsigten påstår att jordbrukarne under Carl XI åtog sig knekتهållet för att slippa ifrån den förutvarande besvärliga s. k. utskrifningen.

Det torde ej vara för någon inom denna Kammarer obekant hvilka allvarliga strider, som förts af dessa båda åsigtens förfäktare, och det tillsattes som bekant för några år sedan på Riksdagens begäran en s. k. »Lindringskomité», som hade sig ålagdt att utreda denna fråga.

Komitéens pluralitet, bestående af ledamöter ur Första Kammaren och embetsmän, var af den förra åsigten. Minoriteten, bestående af ledamöter ur Andra Kammaren, var af den sednare åsigten.

Striden härom har sedermera varit förd både vid ordinarie och urtima riksdagar och det lärer väl ej vara många riksdagsmän, hvilka icke åtminstone försökt utfundera, huruvida utskrifningen skedde efter »gårdtalet» eller efter »mantalet» m. m. af alla de frågor, som härmed stå i sammanhang.

Oaktadt alla de stadier frågan genomgått, torde emellertid meningarne ännu vara ganska delade, och ifrånne för den ena eller andra åsigten stå ännu emot hvarandra.

Det skulle blifva alltför vidlyftigt att gifva sig in uti en ny utredning af saken, utan hänvisar jag de tveksamma dels till ofvan åberopade komiténs betänkande jemte dervid fästade reservationer och dels till hvad som i öfrigt under sednaste riksdagar i saken förekommit.

Ehuru jag för egen del genom att studera dessa och andra handlingar blifvit öfvertygad om riktigheten af deras åsigt, som påstå att knekتهållet är ett frivilligt åtagande i utbyte mot utskrifningen, vill jag dock i ingen mån yrka att denna åsigt skall vara den absolut riktiga, utan respekterar fullkomligt andras öfvertygelse; men hvad jag bestämdt vågar påstå bör vara klart för hvar och en, som följt med dessa förhandlingar, är att det s. k. knekتهållet måste *antingen* vara ett åtagande mot frihet från utskrifning *eller* ett jorden från äldre tider åliggande onus, d. v. s. *en skatt*. I förra fallet är alldeles klart att svenska jorden bort befrias ifrån knekتهållet i samma stund de svenska jordbrukarne åtog sig den allmänna värnepligten eller med andra ord att det bort ske redan 1812, men hvad blir konsekvensen af den andra åsigten? Jo, den blir naturligtvis att knekتهållet kommer i paritet med öfriga grundskatter och således, lika med dessa, både kan och bör afskaffas, när samhällets utveckling medgifver att äfven på andra näringar fördela bördor, hvilka hittills nästan ensamt ålegat jorbruken.

Hvad som äfven bör ur ofvanstående klart framgå är att *om* rust- och rotehållare underkasta sig den sednare åsigten och sålunda ställa knekتهållet i paritet med öfriga grundskatter, böra de åtminstone ej beskyllas för egennytt, då de gå in på en åsigt, som blifvit förfäktad af deras värsta motståndare.

Ett dylikt medgifvande har, som bekant, ej heller hittills varit gjordt utaf de provinsers målsmän, hvarest knektehållet trycker hårdare än öfriga grundskatter, och jag föreställer mig verkligen att de ännu i denna stund finna helt obilligt, om ej i fråga om knektehållets afskaffande afseende fästades dervid att den allmänna värnepligten är ett vederlag för knektehållet; men å andra sidan är jag äfven öfvertygad om att dessa herrar skola inse det *kloka* uti att göra knektehållet, så att säga, solidariskt med öfriga grundskatter. Det är under förutsättning häraf som mitt slutyrkande kommer att göras; eljest hade det måhända blifvit annorlunda.

Innan jag formulerar motionen, vill jag dock upptaga tvänne af motståndarnes hufvudargumenter. Det ena torde innefattas i orden »innan vi förstöra den indelta arméen, gif oss något nytt, som är dugligt». En dylik åsigt skulle haft skäl för sig, om det vore fråga om att upphäfva indelta arméen. På något dylikt går emellertid mitt yrkande ej ut. Hvad jag yrkar är endast att åliggandet att anskaffa och underhålla soldater och hästar måtte öfvergå ifrån den enskilde jordegaren till kronan och att afgiften härför måtte sedermera ställas i paritet med andra grundskatter.

Då vi af Konungens trontal blifvit underrättade om att Hans Maj:t har under utarbetning ett förslag »till förändrade bestämmelser för härens organisation» hvilket tyckes häntyda på att Hans Maj:t ej vidare håller på indelningsverket, och då krigsministerns yttrande förliden Lördag i Andra Kammaren gaf förhoppning om att regeringens hittillsvarande solidaritet i afseende å indelningsverket skulle vara öfvergifven, så skulle jag tro det vara så mycket mera angeläget för representationen att inom sig få klart i afseende å sjelfva skattefrågan, så att ej olika tankar och intressen måtte hädanefter som hittills lägga hinder i vägen för ett förnuftigt ordnande af vårt härväsen. Hvad jag yrkar, går sålunda ej ut på att »förstöra arméen», utan afser endast att genom skattefrågans reglerande på förhand för Hans Maj:t underlätta möjligheten af att genomföra de förändrade bestämmelser af dess organisation han utlofvat.

Det andra argumentet, hvilket gäller såväl indelningsverket som öfriga grundskatter, är det bekanta, ideligen återkommande påståendet: »det är obilligt lyfta en börda från jordbruket för att kasta den på öfriga samhällsklasser och näringar». Detta påstående har blifvit så ofta upprepadt, att det nära nog blifvit en trosartikel, så att de öfriga samhällsklassernas målsmän nästan börja att *frukta* jordbrukarne såsom en klass, den der utan afseende å samhällets fördel i sin helhet endast vill tillskansa fördelar åt sig sjelfva.

Ginge de af jordbrukets målsmän gjorda yrkanderna ut på att *med ens* lyfta jordbrukets sekelgamla bördor ifrån dess skuldror och fördela dem på allmän bevillning efter denna bevillnings närvarande grunder, så skulle det verkligen kunna finnas fog för öfriga samhällsklassers klagan, enär tio millioner efter närvarande grunder fördelade på allmänna bevillningen verkligen skulle blifva i hög grad betungande för den icke jordbruksidkande befolkningen, men något dylikt yrkande har,

så vidt jag vet, aldrig blifvit gjordt, aldraminst kommer det att göras i denna motion.

Genom nästan alla de motioner, som i ämnet blifvit väckta, går ungefärligen samma tendens eller att de bördor, som jordbruket ensamt måste bära på de tider, då inga andra blomstrande näringar i vårt land funnos, måtte *så småningom* fördelas äfven på andra näringar *i den mån* de uppblomstra eller, med andra ord, att de till följd af befolkningens förökande och stigande välmåga sig alltmer och mer ökade inkomsterna af tullar och andra skatter på konsumtionen och rörelsen ej utslutande måtte användas till »statsbehofven», utan äfven till en del användas till lindrande af de bördor, hvilka under sekler tryckt jordbruket.

Se vi tillbaka i 20 år, så har tullen stigit ifrån 7,866,000 R:dr, som den utgjorde 1853, till 16,500,000 R:dr, hvartill den är beräknad i Kongl. Maj:ts nu afgifna Proposition, således med ett belopp nära nog motsvarande både indelningsverk och grundskatter tillhopa. Om man nu tager i betraktande de stora jernvägssträckor, som af staten egas, bränvinsskatt m. m. och fäster afseende vid den utomordentliga utveckling vårt land efter all anledning nu går tillmötes, så lär det väl ej vara något alltför djerft påstående att en 3 å 400,000 R:dr skulle årligen kunna minskas på de jorden åliggande särskilda skatter utan att man behöfde pålägga öfriga samhällsklasser någon särskild bevillning, detta dock under förutsättning att all onödig statslyx blefve aflägsnad ur vår budget, och att i afseende å improduktiva statsutgifter i öfrigt iakttages en urskilning, vid hvilken man hittills icke varit allt för mycket van, samt att vi icke i onödan blanda oss i främmande länders angelägenheter, så att freden kan bibehållas; och då det är en känd sak att jordbrukets representanter, så väl inom gamla som nya representationen, städse varit anhängare af systemet «*sparsamhet i statshushållning*» och i ingen mån äro krigiskt sinnade mot sina grannar, så lära väl öfriga samhällsklasser i afseende å blifvande skattebördor kunna känna sig ganska trygga, äfven om jordbrukets representanter skulle begagna sig af sin närvarande maktställning inom representationen, för att så småningom befria jorden ifrån de bördor, hvilka sedan sekler tillbaka ålegat densamma utöfver andra näringar.

Ett system af jordbruksskatternas afskaffande, men sträng sparsamhet i statshushållningen skall efter all anledning äfven för öfriga samhällsklasser medföra lättare skattebördor än ett system af jordbruksskatternas bibehållande och statsutgifternas hejdlösa fortgående till improduktiva behof. De andra samhällsklasserna kunna derföre i min tanke vara ganska lugna, äfven om jordbruksskatterna så småningom upphöra.

På grund af ofvanstående får jag derföre härmedelst väcka följande motion, under vördsam anhållan att den måtte blifva till Stats-Utskottet remitterad,
att Riksdagen måtte ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan att han måtte, i sammanhang med det utlovade nya arméförslaget, till nästa Riksdag inkomma med ett förslag om rust- och rotehålllets sättande på

vakans mot en billig efter provinciela förhållanden lämpad vakansafgift, samt att denna vakansafgift måtte successive afskrivas på högst 30 år, i likhet med hvad jag om öfriga grundskatter motionerat, och att ett förslagsanslag af 15,000 R:dr måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att bestrida de kostnader frågans utredning kräfver.

Stockholm den 27 Januari 1873.

Gösta Posse.

N:o 11.

Af Herr von Koch: Om upphörande af bränvinsförsäljningsafgifterna och bränvinstillverkningskattens förhöjning till 1 R:dr 10 öre för kanna m. m.

Af skäl, hvilka återfinnas uti Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8 vid 1870 års riksdag, uti min motion N:o 33 vid 1871 års lagtima riksdag, samt den deraf föranledda diskussion, i synnerhet då varande Civilministerns, numera Hans Excellens Justitie-statsministerns yttrande den 27 April 1870, får jag härmedelst i väsendtligaste delar förnya min år 1872 äfven gjorda motion (N:o 17) och nu värd-samt hemställa, det Riksdagen måtte besluta:

- a) att nuvarande minuterings- och utskänkningsafgifter för spritdrycker upphöra;
- b) att tillverkningsafgiften i stället höjes till 1 R:dr 10 öre pr kanna;
- c) att tillverkare jemte de honom redan förunnade, om sådan förhöjning af skatten sker, äfven beviljas de ytterligare lättnader af större nederlagsrätt m. m., som i Bevillnings-Utskottets ofvannämnde betänkande tillstyrktes;
- d) att full ersättning för minskad inkomst, genom utminuterings- och utskänkningsafgifternas borttagande, ansås åt vederbörande landsting, hushållningssällskaper och kommuner, efter hvad de visa sig i medeltal under de 5 åren 1868—